

«Ο νεαρός ερευνητής»: Μια εκπαιδευτική δράση της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας

Martin Schäfer

Δρ Αρχαιολογίας,

Διευθυντής της Βιβλιοθήκης της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας
library@archetai.gr

Ελένη Παπανικολάου

MSc Αρχαιολογίας, Δρ Διδακτικής της Ιστορίας,

Καθηγήτρια Ελληνικής Γλώσσας HSK (Βασιλεία Ελβετίας),

Συνεργάτης της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας

elpapani@gmail.com

Εικόνα 1

Εικόνα 1.

Η αποκάλυψη του Αχιλλέα. Πίνακας του Νικολάου Φερεκείδη (1924), μαθητή του Γύζη, που απεικονίζει υστερορωμαϊκό ψηφιδωτό από τη Σπάρτη (αρχές 4ου αι. μ.Χ.) και βρίσκεται στο αναγνωστήριο της Βιβλιοθήκης της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας. Ο πίνακας αποτέλεσε αντικείμενο εργασίας για τους μαθητές/τις μαθήτριες που έλαβαν μέρος στην εκπαιδευτική δράση «Ο νεαρός ερευνητής».

Σύμφωνα με τον μύθο, η θεά Θέτις έκρυψε τον γιο της Αχιλλέα, μεταμφιεσμένο σε κορίτσι, στην Αυλή του βασιλιά Λυκομήδη ώστε να μη συμμετάσχει στον Τρωικό Πόλεμο. Αποκαλύφθηκε, όμως, με τέχνασμα του Οδυσσέα, ο οποίος έδωσε εντολή να ηχήσει πολεμικό σάλπισμα, με αποτέλεσμα ο Αχιλλέας να αρπάξει τα όπλα. Το ψηφιδωτό απεικονίζει αυτήν τη σκηνή, με τον Αχιλλέα ακόμη με γυναικεία μεταμφίεση ανάμεσα σε δύο από τις κόρες του Λυκομήδη, αλλά και την ασπίδα ήδη στο χέρι. Ουσιαστικά πρόκειται για τη στιγμή που ο ήρωας ανδρώνεται και αποκαλύπτει την ηρωική του διάσταση, εκείνη που θα τον κάνει πρότυπο αρετής και τον σημαντικότερο αρχαίο ήρωα στην ύστερη αρχαιότητα.

➤ ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στο πλαίσιο της διοργάνωσης από την UNESCO «Αθήνα 2018 - Παγκόσμια Πρωτεύουσα του Βιβλίου», πραγματοποιήθηκε στις 6 Νοεμβρίου 2018 και στις 19 Μαρτίου 2019 στον χώρο της βιβλιοθήκης της *εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας* μία εκπαιδευτική δράση για μαθητές και μαθήτριες της Α΄ Λυκείου και Β΄ Γυμνασίου αντίστοιχα. Βασικοί στόχοι της δράσης ήταν η βιωματική γνωριμία των μαθητών/-τριών με την επιστημονική έρευνα στους χώρους μιας εξειδικευμένης επιστημονικής βιβλιοθήκης, καθώς και η γνωριμία τους με σημαντικά αρχαιολογικά μνημεία μέσω της επεξεργασίας Φύλλων Εργασίας. Στο άρθρο αυτό περιγράφεται ο τρόπος με τον οποίο οργανώθηκαν και συντάχθηκαν τα Φύλλα Εργασίας, καθώς και ο τρόπος εργασίας των μαθητών κατά ομάδες, σύμφωνα με τις οδηγίες μας και το υλικό που θέσαμε στη διάθεσή τους. Επίσης, γίνεται αναφορά στην ιδιότητα και τον ρόλο των συνοδών κάθε ομάδας και, τέλος, αναλύονται και αξιολογούνται τα αποτελέσματα της δράσης.

Λέξεις-κλειδιά: εκπαίδευση, βιβλιοθήκη, αρχαιολογία.

Με αφορμή τη διοργάνωση από την UNESCO «Αθήνα 2018 - Παγκόσμια Πρωτεύουσα του Βιβλίου», η Διεύθυνση της Βιβλιοθήκης της *εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας* ανέλαβε την πρωτοβουλία για τον σχεδιασμό της εκπαιδευτικής δράσης «Ο νεαρός ερευνητής» για μαθητές από Β΄ Γυμνασίου έως και Α΄ Λυκείου, σε συνεργασία με το Αρχείο της Εταιρείας και την αρχαιολόγο και Δρ Διδακτικής της Ιστορίας Ελένη Παπανικολάου. Στη διεξαγωγή της δράσης συμμετείχαν δύο σχολεία. Στις 6 Νοεμβρίου 2018 το Πρότυπο Γενικό Λύκειο Ιωννιδείου Σχολής Πειραιά με 26 μαθητές/-τριες από το τμήμα Α1 της Α΄ Λυκείου και στις 19 Μαρτίου 2019 το 15ο Γυμνάσιο Περιστερίου με 29 μαθητές/-τριες Β΄ Γυμνασίου. Η δράση διήρκεσε 1,5 και 2 ώρες αντίστοιχα¹.

1. Ευχαριστούμε τις διευθύνσεις και τους συλλόγους καθηγητών και των δύο σχολείων για την έγκρισή τους να συμμετάσχουν τα σχολεία τους σε αυτήν τη δράση. Ιδιαίτερως ευχαριστούμε τους εκπαιδευτικούς που συνόδευσαν τους μαθητές και τις μαθήτριες στην Αρχαιολογική Εταιρεία και συμμετείχαν και οι ίδιοι ενεργά στη διεξαγωγή της δράσης, συγκεκριμένα τον κ. Ιωάννη Παπαδόπουλο και τη Δρ Αικατερίνη Τζάμου από την Ιωννίδειο Σχολή και τις Δρ Παναγιώτα Παπαδημητρίου, κ. Σταυρούλα Αντωνάκου και κ. Αικατερίνη Γιαννακοπούλου από το 15ο Γυμνάσιο Περιστερίου.

Η Αρχαιολογική Εταιρεία είναι ένα από τα παλαιότερα ερευνητικά ιδρύματα της Ελλάδας. Ιδρύθηκε το 1837 με σκοπό τη διαφύλαξη, τη μελέτη και την ανάδειξη των αρχαιοτήτων του τότε νεοσύστατου ελληνικού κράτους. Έκτοτε υπήρξε σημαντικός αρωγός της ελληνικής αρχαιολογίας μέσω των ανασκαφών, των αναστηλώσεων και των ερευνών της σε όλη την ελληνική επικράτεια. Καρπός του εκτεταμένου και πολυετούς έργου της είναι ένα πλήθος επιστημονικών δημοσιευμάτων, καθώς και ένα μεγάλο αρχείο, στο οποίο φυλάσσονται χιλιάδες φωτογραφιών, σχεδίων και εγγράφων. Η Βιβλιοθήκη της Εταιρείας, η μεγαλύτερη ελληνική αρχαιολογική βιβλιοθήκη, αριθμεί περίπου 90.000 τόμους μονογραφιών, επιστημονικών περιοδικών και ανατύπων. Ως εξειδικευμένη αρχαιολογική βιβλιοθήκη είναι προσβάσιμη από επιστήμονες του χώρου, ιστοριοδίφες και φοιτητές.

Σε όλους τους χώρους της βιβλιοθήκης κινήθηκαν και εργάστηκαν οι μαθητές/-τριες των δύο σχολείων και μάλιστα σε ώρα λειτουργίας της, κοντά σε άλλους ερευνητές-αναγνώστες.

Εικόνα 2α

Εικόνα 2β

Εικόνα 2. Αποψη του αναγνωστηρίου (α) και του αρχείου (β).

Οι βασικοί στόχοι της εκπαιδευτικής δράσης ήταν δύο, και οι δύο ίσης σημασίας. Ο ένας ήταν η βιωματική εξοικείωση των εφήβων με τη διαδικασία της ερευνητικής εργασίας μέσα σε μια εξειδικευμένη επιστημονική βιβλιοθήκη και κατ'επέκταση η κατανόηση του τρόπου εργασίας ενός αρχαιολόγου-ερευνητή. Ο άλλος βασικός στόχος ήταν να αναπτύξουν οι μαθητές/-τριες μια πιο άμεση σχέση με τα αρχαιολογικά μνημεία που συναντούν στην καθημερινότητά τους και να συνειδητοποιήσουν τη σημασία τους, όχι μόνο ως προς την ιστορική τους διάσταση, αλλά και ως προς τη συμβολή τους στη διαμόρφωση του σημερινού αστικού τοπίου της Αθήνας και του σύγχρονου πολιτισμού. Γενικότερες επιδιώξεις της δράσης ήταν η κατανόηση της επιστημονικής εγκυρότητας που χαρακτηρίζει τις έγκριτες δημοσιευμένες εργασίες σε αντίθεση με την αναξιοπιστία πολλών μη ελεγχόμενων πληροφοριών, η απόκτηση ιστορικών γνώσεων, καθώς και η καλλιέργεια της ιστορικής σκέψης των εφήβων.

Για την εφαρμογή της δράσης αξιοποιήθηκαν η μέθοδος project και οι αρχές της ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας. Σχεδιάστηκαν 12 διαφορετικά Φύλλα Εργασίας για έξι ομάδες (δύο Φ.Ε. ανά ομάδα), με τρόπο ώστε να εμπλέξουν τους μαθητές/τις μαθήτριες σε διαδικασίες ενεργητικής και διερευνητικής μάθησης μέσω μιας προσομοιωτικής επιστημονικής εργασίας. Η κάθε ομάδα είχε έναν συνοδό-διευκολυντή. Από τους έξι συνοδούς, οι τέσσερις ήταν υπάλληλοι της Αρχαιολογικής Εταιρείας και δύο ήταν οι συνοδοί καθηγητές της τάξης. Η σύσταση των ομάδων ανατέθηκε εκ των προτέρων στους υπεύθυνους καθηγητές των τμημάτων, όταν τους εστάλησαν ηλεκτρονικά πληροφορίες θεωρητικού και πρακτικού περιεχομένου σχετικά με τη δράση, καθώς και τα Φύλλα Εργασίας με προτεινόμενες απαντήσεις. Ανάλογη προετοιμασία υπήρξε και για τους υπαλλήλους της Εταιρείας, οι οποίοι ανέλαβαν τον ρόλο του συνοδού ομάδας².

Κάθε ομάδα ανέλαβε τη μελέτη δύο διαφορετικών μνημείων. Κριτήρια επιλογής των μνημείων ήταν η ιστορική σημασία τους (π.χ. Παρθενώνας, θέατρο Θορικού) και η εμφανής παρουσία τους στο αθηναϊκό τοπίο (π.χ. Καπνικαρέα, Παναθηναϊκό Στάδιο, Πύλη Αδριανού, Στύλοι Ολυμπίου Διός). Οι μαθητές/-τριες κλήθηκαν να απαντήσουν ερωτήματα σχετικά με τα μνημεία, αφού πρώτα εντοπίσουν και συμβουλευθούν τη σχετική βιβλιογραφία. Από τον όγκο της κατά περίπτωση βιβλιογραφίας είχαμε ήδη επισημάνει στους συνοδούς των ομάδων όσα συγγράμματα κρίναμε ότι θα ήταν κατανοητά από τους μαθητές. Έτσι, ακόμη και όταν οι ομάδες έβρισκαν πολλά συγγράμματα στον ηλεκτρονικό κατάλογο για ένα θέμα, οι συνοδοί τους ζητούσαν να πάρουν από τα βιβλιοστάσια μόνο εκείνα τα οποία είχαμε επισημάνει εκ των προτέρων.

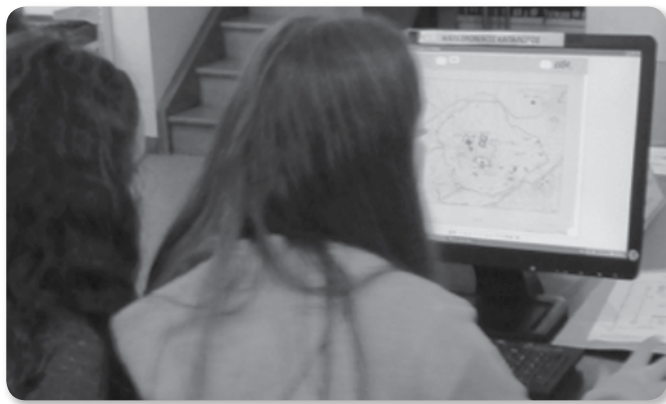
Επιπλέον, σχεδιάστηκε μία κοινή για όλες τις ομάδες δραστηριότητα, για όσες ομάδες θα είχαν περίσσειμα χρόνου μετά την ολοκλήρωση των βασικών Φύλλων Εργασίας. Αυτή η δραστηριότητα αφορούσε τον πίνακα του Ν. Φερεκείδη, ο οποίος απεικονίζει ένα υστερορρωμαϊκό ψηφιδωτό με θέμα την αποκάλυψη του Αχιλλέα (εικ. 1). Με αυτήν τη δραστηριότητα βρήκαμε την ευκαιρία να δείξουμε στα παιδιά το μέγεθος του απόηχου της ελληνικής μυθολογίας και τέχνης τόσο στην ύστερη αρχαιότητα (εποχή του ψηφιδωτού), όσο και στους νεότερους χρόνους (εποχή του ζωγραφικού πίνακα).

2. Εκτός από τον Διευθυντή της Βιβλιοθήκης, ως συνοδοί ομάδων συνεργάστηκαν η κ. Ματίνα Γκιβάλου και ο κ. Κωνσταντίνος Παπουτσής, βιβλιοθηκονόμοι, καθώς και η κ. Ιωάννα Νίνου, υπεύθυνη του Αρχείου της Εταιρείας. Τους ευχαριστούμε θερμά για την έμπρακτη συμβολή τους στη διεξαγωγή της δράσης. Για τις φωτογραφικές λήψεις ευχαριστούμε επίσης τον κ. Κωνσταντίνο Παπουτσή και την κ. Ελένη Καραγιάννη.

Εικόνα 3. Άποψη του αναγνωστηρίου με τον πίνακα του Ν. Φερεκείδη.

Επίσης, για το ένα από τα δύο θέματα/εργασίες της κάθε ομάδας φροντίσαμε να απαιτείται οπωσδήποτε χρήση σχεδιαστικού και φωτογραφικού υλικού από το Αρχείο της Εταιρείας, το οποίο βρισκόταν και σε ηλεκτρονική μορφή στον υπολογιστή της κάθε ομάδας. Σκοπός της επιλογής αυτής ήταν η γνωριμία των μαθητών με μία σημαντική παράμετρο της αρχαιολογικής έρευνας, δηλαδή την αναζήτηση πληροφοριών σε αρχεία³.

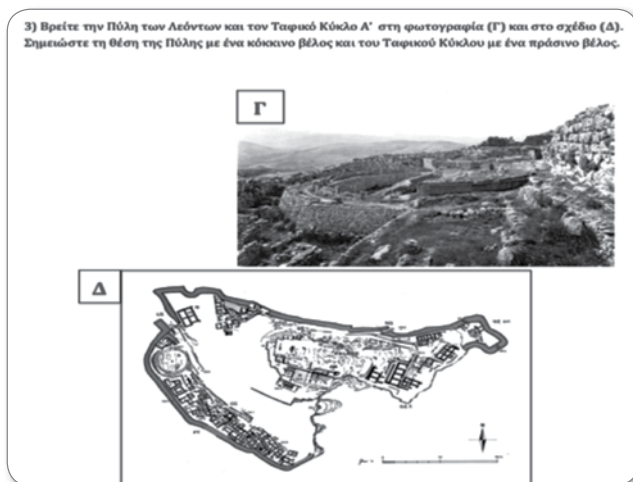

Εικόνα 4. Εργασία με χρήση αρχειακού υλικού.

Τα είδη των ερωτημάτων στα Φύλλα εργασίας κάλυπταν ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων, οι οποίες προσιδίαζαν σε μεθόδους της ιστορικής/αρχαιολογικής έρευνας και σκοπό είχαν την ανάπτυξη διαφόρων γνωστικών δεξιοτήτων, όπως:

α) η παρατήρηση και η αναγνώριση (για παράδειγμα, να εντοπίσουν σε κάτοψη και σε φωτογραφία τον ταφικό κύκλο Α' και την Πύλη των Λεόντων στις Μυκήνες)

3. Επιπλέον ευχαριστίες οφείλουμε στην υπεύθυνη του Αρχείου, κ. Ιωάννα Νίνου, για την ανεύρεση και οργάνωση κατάλληλου αρχειακού υλικού για έξι διαφορετικές δραστηριότητες.

Εικόνα 5. Άσκηση για την παρατήρηση.

β) ο προσανατολισμός (να παρατηρήσουν την κάτοψη μιας αρχαιολογικής περιοχής και να συσχετίσουν τα κτίρια μεταξύ τους με βάση τα σημεία του ορίζοντα)

γ) η κατανόηση του χρονολογικού συστήματος (να βρουν πόσο παλιά μπορεί να είναι αυτή η φωτογραφία του Παναθηναϊκού Σταδίου, με γνώμονα την ύπαρξη των νεότερων Προπυλαίων)

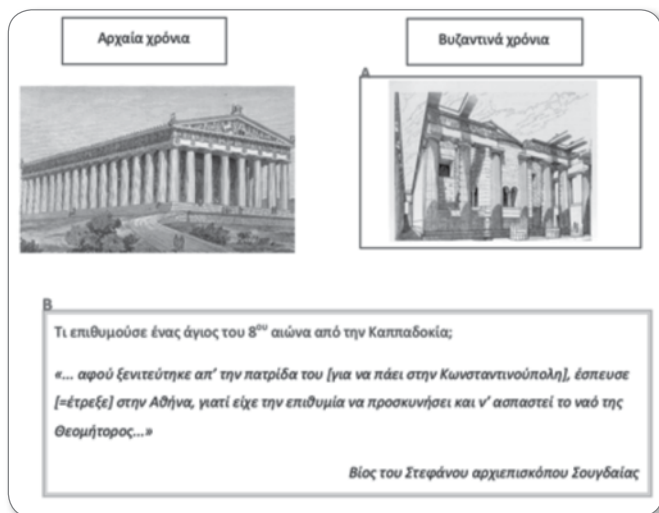
Εικόνα 6. Άσκηση για την κατανόηση του χρονολογικού συστήματος.

δ) η κατανόηση της συνέχειας και της αλλαγής

ε) η επεξεργασία ιστορικών πηγών

στ) η ένταξη γεγονότων στο ιστορικό τους πλαίσιο

ζ) η εξαγωγή συμπεράσματος (να συνδυάσουν υλικά κατάλοιπα και γραπτές πηγές, προκειμένου να καταλήξουν στο συμπέρασμα ότι στα βυζαντινά χρόνια ο Παρθενώνας είχε μετατραπεί σε σημαντικό χριστιανικό προσκύνημα)

Εικόνα 7. Παράδειγμα εργασίας για (δ), (ε), (στ) και (ζ).

Σε αρκετές περιπτώσεις δεν ζητήθηκε απευθείας η μελέτη ενός μνημείου αλλά τέθηκε ερώτημα διαφορετικού τύπου, ώστε οι μαθητές/-τριες να ανακαλύψουν μόνοι/-ες ποιο είναι το μνημείο με το οποίο έπρεπε να ασχοληθούν.

Πίνακας 1. Ερωτήματα που οδηγούν στην «ανακάλυψη» και μελέτη κάποιου μνημείου

Ερώτημα	Μνημείο-στόχος
Γιατί ονομάζεται έτσι το Μοναστηράκι;	Το «Μέγα Μοναστήρι» και η Παντάνασσα
Πώς σχετίζεται το όνομα της συνοικίας «Παγκράτι» με την αρχαιότητα;	Το ιερό του Παγκράτους
Γιατί το «Θησείο» είναι ένα λανθασμένο όνομα;	Το Ηφαιστείο

Και στις δύο επισκέψεις των σχολείων το πρόγραμμα της δράσης υπήρξε το ίδιο. Τους μαθητές και τους καθηγητές υποδέχθηκε ο Διευθυντής της Βιβλιοθήκης, ο οποίος τους μίλησε για την ιστορία και το έργο της Αρχαιολογικής Εταιρείας, καθώς και τη δομή και τον τρόπο λειτουργίας της βιβλιοθήκης. Τους έδειξε πώς γίνεται η αναζήτηση βιβλίων στον ηλεκτρονικό κατάλογο, ολοκληρώνοντας την περιήγηση σε όλους τους χώρους της βιβλιοθήκης.

Εικόνα 8α

Εικόνα 8β

Εικόνα 8. Καθοδήγηση: ο διευθυντής ξεναγεί στη Βιβλιοθήκη (α) και μία βιβλιοθηκονόμος εξηγεί (β).

Στη συνέχεια, η κάθε ομάδα οδηγήθηκε από τον/τη συνοδό της σε ένα γραφείο με ξεχωριστό υπολογιστή, στον οποίο μπορούσε να γίνει χρήση του ηλεκτρονικού καταλόγου της βιβλιοθήκης, αναζήτηση στο Διαδίκτυο και μελέτη του σχετικού με την εργασία τους αρχαιακού υλικού, που είχε προεπιλεγεί και αποθηκευτεί επίσης σε ηλεκτρονική μορφή. Αφού η κάθε ομάδα αναζήτησε τη βιβλιογραφία στον υπολογιστή, κινήθηκε στους χώρους της βιβλιοθήκης, για να βρει τα σχετικά δημοσιεύματα. Μετά επέστρεψε στον χώρο εργασίας της και συμπλήρωσε τα Φύλλα Εργασίας με τη βοήθεια συγγραμμάτων και υπολογιστή και υπό την επίβλεψη του/της συνοδού της.

Εικόνα 9. Αυτενέργεια: ψάχνοντας βιβλία (α) και συμπληρώνοντας το Φύλλο Εργασίας (β).

Ως τελευταία φάση της δράσης προτείνουμε στις εκπαιδευτικούς να οργανώσουν στην τάξη τους μία συνολική παρουσίαση των εργασιών, όπως το υπαγορεύει και η μεθοδολογία της δράσης. Στην περίπτωση του Γυμνασίου αυτό δεν στάθηκε δυνατό

να γίνει λόγω χρονικών περιορισμών, καθώς ήταν πια λίγες εβδομάδες πριν από το τέλος των μαθημάτων. Η εκπαιδευτικός του Λυκείου, όμως, ενώ ούτε εκείνη οργάνωσε την παρουσίαση, αξιοποίησε τη συμμετοχή της τάξης της διαθεματικά στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας. Χρησιμοποίησε τη συμμετοχή του τμήματός της στη δράση ως αφορμή για τη συγγραφή μίας επίσημης επιστολής προς τη διεύθυνση της βιβλιοθήκης. Με αυτόν τον τρόπο, μάλιστα, λάβαμε εκτενέστερες αξιολογήσεις από εκείνες του Φύλλου Αξιολόγησης, καθώς οι μαθητές/-τριες είχαν την ευκαιρία να αναλύσουν περισσότερο τις σκέψεις τους.

Η αξιολόγηση της δράσης ήταν ιδιαίτερα θετική από όλες τις πλευρές. Τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και οι υπάλληλοι της Εταιρείας που συμμετείχαν ως συνοδοί των ομάδων, παρατήρησαν ότι οι διαδικασίες κύλησαν ομαλά, οι περισσότεροι μαθητές/-τριες έδειξαν αμείωτο ενδιαφέρον και είχαν ενεργό συμμετοχή σε όλες τις διαδικασίες. Επίσης, όλοι έδειξαν σεβασμό προς τον χώρο και τους άλλους αναγνώστες, σε σημείο που προκάλεσαν θετικά σχόλια για τη στάση τους.

Όπως ήταν αναμενόμενο, οι ομάδες του Λυκείου είχαν μεγαλύτερη ευχέρεια στη διαχείριση των πηγών, την επεξεργασία των πληροφοριών και την παραγωγή γραπτού λόγου. Ωστόσο, και οι ομάδες του Γυμνασίου εργάστηκαν χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα, αν και χρειάστηκαν μεγαλύτερο βαθμό παρέμβασης από τους συνοδούς τους σε σχέση με τις ομάδες του Λυκείου. Το μόνο ουσιαστικό πρόβλημα που δημιουργήθηκε σε ορισμένες ομάδες ήταν ότι, παρά τον μικρό αριθμό των μελών τους, για τη συμπλήρωση του Φύλλου Εργασίας δεν εργάστηκαν όλοι ισάξια, αλλά την ανέλαβαν ένας ή δύο μόνο. Για τη μελλοντική αποφυγή αυτού του προβλήματος σκεφτόμαστε να οργανώσουμε λίγο διαφορετικά τον τρόπο συνεργασίας των μελών της ομάδας πριν από τη συμπλήρωση των Φύλλων Εργασίας, οριοθετώντας με σαφέστερο τρόπο την προσωπική ευθύνη του κάθε μέλους για το τελικό αποτέλεσμα.

Όσον αφορά στην αξιολόγηση της δράσης εκ μέρους των ίδιων των μαθητών/-τριών, στη συντριπτική πλειονότητά τους εκφράστηκαν ενθουσιωδώς⁴.

4. Από τις ευχαριστήριες επιστολές των μαθητών/-τριών της Α΄ Λυκείου:

«...Ήταν σίγουρα πιο ενδιαφέρον σε σχέση με αυτό που φανταζόμουν ή περίμενα. Πίστευα ότι θα ήταν ένα πρόγραμμα όπως τα περισσότερα από εκείνα που απλά περνάμε δυο ώρες ακούγοντας πληροφορίες για αρχαία μνημεία ή γενικά για τον αρχαίο κόσμο και πολιτισμό. Ωστόσο, όλα όσα είδα κι έζησα μέσα στον χώρο της βιβλιοθήκης με εξέπληξαν ευχάριστα».

«...Ήταν η πρώτη φορά που βρέθηκα σε μία ερευνητική βιβλιοθήκη και εντυπωσιάστηκα. [...] Μπορώ να πω ότι είναι πολύ ενδιαφέρον να βρίσκεσαι σε μια εξειδικευμένη βιβλιοθήκη, ακόμα και αν δεν σε ενδιαφέρει το θέμα».

«Η διαδικασία αυτής της μικρογραφίας “έρευνας” που κάναμε ήταν διασκεδαστική».

«Μπορέσαμε να επαναλάβουμε ιστορικές γνώσεις [...] ή ακόμη και να εξοικειωθούμε με στοιχεία του παρελθόντος της χώρας μας που αγνοούσαμε».

«...Μας βοηθήσατε να μάθουμε πώς να διεξάγουμε μια έρευνα σε ερευνητικές βιβλιοθήκες και πώς να συλλέγουμε πληροφορίες για να τις αποτυπώσουμε στο χαρτί με δικά μας λόγια και όχι αντιγράφοντας».

Συμπλήρωσε με ένα ✓ :

Αγόρι Κορίτσι

Σου άρεσε η εκπαιδευτική δράση στη Βιβλιοθήκη της Αρχαιολογικής Εταιρείας;

Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ
☐	☐	☐	☐	☐

Σε ποια ομάδα ανήκες; (Βάλε ένα ✓ δίπλα στον αριθμό της ομάδας σου)

1	α) Μυσίνες	β) Μοναστηράκι	4	α) Παρθενώνας	β) Καπνικαρέα
2	α) Λέρηδες	β) Πύλη Αδριανού	5	α) Παγκράτι	β) Θορικός
3	α) Στάδιο	β) Στήλες ή Στόλου;	6	α) Ηρώδειο	β) Θησείο

Πόσο ενδιαφέρουσα σου φάνηκε η επεξεργασία του θέματος (α);

Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ
☐	☐	☐	☐	☐

Τι σου άρεσε περισσότερο; .....

Τι σου άρεσε λιγότερο; .....

Τι θα ήθελες να είναι διαφορετικό; .....

Πόσο ενδιαφέρουσα σου φάνηκε η επεξεργασία του θέματος (β);

Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ
☐	☐	☐	☐	☐

Τι σου άρεσε περισσότερο; .....

Τι σου άρεσε λιγότερο; .....

Τι θα ήθελες να είναι διαφορετικό; .....

ΆΛΛΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ / ΣΧΟΛΙΑ / ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΒΕΛΤΙΩΣΗ;
(π.χ. σου προκάλεσε τη περιέργεια/το ενδιαφέρον για την επιστημονική έρευνα, τις βιβλιοθήκες, την αρχαιολογία, την ιστορία...; Πώς θα μπορούσε να βελτιωθεί αυτή η δράση;)

.....

.....

.....

◆ Ευχαριστούμε πολύ! ◆

Εικόνα 10. Το Φύλλο Αξιολόγησης

Στη γενική ερώτηση αν τους άρεσε η δράση, από τα 51 παιδιά που απάντησαν συνολικά, 24 δήλωσαν ότι τους άρεσε πολύ, 16 δήλωσαν πάρα πολύ, 7 αρκετά, 3 λίγο και 1 καθόλου.

Πίνακας 2. Σε πόσους άρεσε η δράση και πόσο

	Αριθμός μαθητών/-τριών	Ποσοστό %
Πάρα πολύ	16	31
Πολύ	24	47
Αρκετά	7	14
Λίγο	3	6
Καθόλου	1	2
Σύνολο	51	100

Οι δραστηριότητες που βρήκαν περισσότερο ενδιαφέρουσες ήταν η αναζήτηση των δημοσιευμάτων (19), η ομαδοσυνεργατική εργασία (24) και ο συνδυασμός χρήσης έντυπου και ηλεκτρονικού υλικού για τη συμπλήρωση Φύλλων Εργασίας (8).

Πίνακας 3. Προτιμώμενες δραστηριότητες

Δραστηριότητα	Αριθμός μαθητών/-τριών	Ποσοστό %
Αναζήτηση δημοσιευμάτων	19	37
Ομαδοσυνεργατική εργασία	24	47
Συνδυασμός έντυπου/ ηλεκτρονικού υλικού	8	16
Σύνολο μαθητών/-τριών	51	100

Στο ερώτημα «τι δεν σου άρεσε», συνολικά δεν υπήρξαν πολλές απαντήσεις. Οι περισσότερες αφορούσαν το θέμα του χρόνου. 4 μαθητές του Γυμνασίου και 3 του Λυκείου χαρακτήρισαν την ξενάγηση υπερβολικά μεγάλη, ενώ 12 μαθητές Λυκείου παραπονέθηκαν για τη σύντομη διάρκεια της δράσης. Στην τελευταία περίπτωση θα πρέπει να σημειώσουμε ότι, ενώ η δράση ήταν σχεδιασμένη για να διαρκέσει δύο ώρες, το τμήμα της Ιωννιδείου Σχολής έφυγε εσπευσμένα μετά από μόνο 1,5 ώρα παραμονής για λόγους προγραμματισμού του σχολείου. Θεωρούμε πάντως σημαντικό αυτό το σχόλιο των μαθητών (και μάλιστα σε αντιπαράθεση με την απουσία οποιουδήποτε σχολίου εκ μέρους των μαθητών του Γυμνασίου, οι οποίοι παρέμειναν δύο ώρες), γιατί έτσι αποδεικνύεται ότι ο αρχικός σχεδιασμός ήταν ο σωστός από χρονικής απόψης.

Στο ερώτημα «πώς θα μπορούσε να βελτιωθεί αυτή η δράση;» δόθηκαν ουσιαστικές απαντήσεις, οι οποίες όντως μπορούν να συμβάλουν στη βελτίωση του περιεχομένου. Για παράδειγμα, το γεγονός ότι 10 από τους 26 μαθητές/-τριες του Λυκείου θα προτιμούσαν δυσκολότερα θέματα, μας κατέστησε σαφές ότι θα πρέπει να δημιουργήσουμε πιο απαιτητικές ερωτήσεις γι' αυτή την ηλικία.

Άλλο ένα θέμα που έθιξαν μαθητές/-τριες τόσο από το Γυμνάσιο (5) όσο και από το Λύκειο (7) ήταν η επιθυμία να αναζητήσουν περισσότερα δημοσιεύματα στα βιβλιοστάσια. Καταλαβαίνουμε ότι η συγκεκριμένη διαδικασία ήταν από τις

πιο ευχάριστες της δράσης, αφού ο εντοπισμός ενός τόμου ανάμεσα σε χιλιάδες άλλους θυμίζει κυνήγι θησαυρού. Βέβαια, ένας σημαντικός λόγος για τον οποίο περιορίσαμε τον αριθμό των δημοσιευμάτων ανά εργασία σε ένα ή το πολύ δύο ήταν, καταρχάς, πρακτικός, λόγω των χρονικών ορίων της δράσης. Υπήρξαν όμως, όπως προαναφέρθηκε, και πολλοί περιορισμοί στην ευρύτερη χρήση βιβλιογραφίας λόγω της ακαταλληλότητας των κειμένων για τη συγκεκριμένη ηλικία, την ωριμότητα σκέψης και τις γνώσεις των μαθητών/-τριών. Θεωρούμε ότι αυτή η τακτική δεν πρόκειται να αλλάξει εύκολα, γιατί πρόκειται για επιστημονικά κείμενα προορισμένα για ειδικούς, τα οποία θα ήταν δυσνόητα ακόμη και σε ενήλικες μη αρχαιολόγους. Ίσως όμως θα μπορούσαμε να προσθέσουμε μεμονωμένες ασκήσεις απλού εντοπισμού διαφόρων δημοσιευμάτων, χωρίς αυτά να χρησιμοποιούνται περαιτέρω.

Συνοψίζοντας, με την εκπαιδευτική δράση “Ο νεαρός ερευνητής”, ένα πνευματικό ίδρυμα άνοιξε τις πόρτες του σε εφήβους και το κέρδος ήταν αμοιβαίο και πολλαπλό. Από τη μία πλευρά, το έργο του ιδρύματος έγινε ευρύτερα γνωστό και σεβαστό. Από την άλλη, νέοι άνθρωποι, σε ηλικία κρίσιμη για τη διαμόρφωση του χαρακτήρα και των αξιών τους, γνώρισαν πτυχές της αρχαιολογικής έρευνας και έδειξαν μεγάλο ενδιαφέρον τόσο για την έρευνα όσο και για το αντικείμενό της, δηλαδή την πολιτιστική κληρονομιά του τόπου τους. Ο ενθουσιασμός τόσο των μικρότερων όσο και των μεγαλύτερων μαθητών δεν περιορίστηκε απλώς στην εργατικότητα και την πολύ καλή συνεργασία τους κατά τη διάρκεια της δράσης, αλλά επίσης αναδείχθηκε μέσα από το περιεχόμενο των σχολίων τους⁵ και τις αξιολογήσεις τους, οι οποίες χαρακτηρίζονται από σοβαρότητα και ειλικρινές ενδιαφέρον. Όλα αυτά τα θεωρούμε σαφή ένδειξη ότι τέτοιου είδους εκπαιδευτικές δράσεις χρειάζεται να αποτελούν μέρος της παιδευτικής αποστολής του σύγχρονου σχολείου, καθώς και ειδική μέριμνα της επιστημονικής κοινότητας.

5. Από τα Φύλλα Αξιολόγησης:

Για την Καπνικαρέα: «Μου άρεσε, κυρίως, διότι το θέμα ήταν τόσο οικείο παρ' όλα αυτά δεν ήξερα πάρα πολλά» (Αγόρι, Β' Γυμνασίου)

Τι σου άρεσε περισσότερο;

α) «Η εξοικείωση με τον τρόπο λειτουργίας μιας βιβλιοθήκης και με την αναζήτηση και εύρεση πληροφοριών σε βιβλία» (Α' Λυκείου)

β) «Ότι έμαθα για το Μοναστηράκι που πηγαίνω κάθε Σαββατοκύριακο» (Αγόρι, Β' Γυμνασίου)

Άλλες παρατηρήσεις:

α) «Τα βιβλία μυρίζουν ωραία!» (Α' Λυκείου)

β) «Μου έκανε εντύπωση ότι ψάχνοντας σε ένα βιβλίο για αυτό που θες, καταλήγεις να βρίσκεις κάτι πιο ενδιαφέρον» (Αγόρι, Β' Γυμνασίου)

γ) «...Το πρόγραμμα μας έφερε πιο κοντά στην αρχαιολογία που υποτιμάται από τη γενιά μου» (Αγόρι, Α' Λυκείου)

δ) «Θα ήθελα να ξανάρθω» (Αγόρι, Β' Γυμνασίου)

Βιβλιογραφία

- Borsch, F. (2015). *Kooperatives Lernen: Theorie – Anwendung – Wirksamkeit*. Stuttgart: Kohlhammer.
- Bruner, J. S. (1960). *The Process of Education*. New York: Vintage Books.
- Frey, K. (1986). *Η "Μέθοδος Project"*. Μια μορφή συλλογικής εργασίας στο σχολείο ως θεωρία και πράξη. (Παιδαγωγική και Εκπαίδευση αρ. 14) Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Johnson, D.W., Johnson, R.T. & Johnson Holubec, E. (2008). *Cooperation in the Classroom. Revised Edition*. Minnesota: Interaction Book Co.
- Moniot, H. (2002). *Η Διδακτική της Ιστορίας* (μτφρ. Έφη Κάννερ). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Wineburg, Samuel S. (1991). Historical Problem Solving: A study of the cognitive processes used in the evaluation of documentary and pictorial evidence. *Journal of Educational Psychology* 83 (No 1), 73-87.
- Ματσαγγούρας, Η.Γ. (2000). *Ομαδοσυνεργατική Διδασκαλία και Μάθηση*. Αθήνα: Γρηγόρη.
- Ματσαγγούρας, Η.Γ. (2007). *Στρατηγικές Διδασκαλίας. Η κριτική σκέψη στη διδακτική πράξη*. Αθήνα: Gutenberg.
- Παπανικολάου, Ε. (2013). *Η διδασκαλία του μαθήματος της αρχαίας ιστορίας στο Γυμνάσιο με την αξιοποίηση αρχαιολογικών δεδομένων*. (Διδακτορική Διατριβή). Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Φιλοσοφική Σχολή, Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας, Τομέας Παιδαγωγικής. Αθήνα. Εθνικό Αρχείο Διδακτορικών Διατριβών: <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/29228>